

A Párizs melletti királyi Szent Dénes apátság

2010 április 16. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

nincs értékelve

Még

Mérték

Saint-Denis ma Párizs egyik külvárosa, ahol már 20-25 éve leginkább színes bevándorlók laknak egykor a francia munkásoknak épített hatalmas lakótelepeken. Ami egykor a Francia Kommunista Párt egyik erőssége volt, ma leginkább a Párizs-Dakar rallye másik végére, az afrikai nagyvárosra emlékeztet.

Saint-Denis egykor egy Párizs-környéki kisváros volt, benne az egyik leggazdagabb bencés apátsággal, ahol a francia korona legfontosabb kincseit őrizték, s ahol Franciaország királyai megtértek őseikhez.

A templomot és az apátságot a történelem során sokszor kirabolták, de a legnagyobb pusztítást természetesen itt is a Forradalom végezte, amely a rendi életet is megszüntette az apátság falai között. Az egykori apátsági templom ma saint-denis-i püspök székesegyháza, nemzeti emlékmű, az egykori kolostorban pedig Napóleon óta a Becsületrend lovagjai leányainak nevelőintézete (*Maison d'Éducation de la Légion d'Honneur de Saint-Denis*) működik.

A város története

A mai Saint-Denis helyén a 2. században egy Catolacus nevű gall-római falu állt. Szent Dénes, Párizs első püspöke és Franciaország későbbi védőszentje, 250 körül a mai Montmartre-n szenvedett mártírhalált, s Catolacus temetőjében temették el. Sírja rövidesen zarándokhely lett. Szent Genovéva (*Sainte Geneviève*) 475 körül kis zarándok-kápolnát emeltetett Szent Dénes sírja fölé, s I. Dagobert frank király (kb. 603 – 639. január 19.) ezt a kápolnát építtette át királyi monostorrá. Az új monostor sok kiváltságot kapott, így függetlenséget Párizs püspökétől, a vásártartás jogát, de a legfőbb kiváltság az volt, hogy királyi temetőhely lett: Dagobert után szinte valamennyi utóda ide temetkezett, egészen XVIII. Lajosig.

Szent Dénes apátsága a középkor folyamán folyamatosan nőtt, s a 12. században, ambiciózus és tehetséges apátja, Suger munkálkodása folytán pedig a gótika szülőhelye lett.

A város és az apátság sokat szenvedett a Százéves háborúban, amikor a város 10.000 lakosából alig 3.000 maradt, az [armagnac-párti](#) seregek és az angolok pedig a bazilika sok kincsét elpusztították. A francia vallásháborúk idején, 1567. november 10-n a Saint-Denis-i csatát a város közelében vívták a katolikusok és a protestánsok. Bár a katolikusok győztek, a katolikus seregek vezére, Anne de Montmorency herceg is elesett a csatában. 1590-ben a város megadta magát az új Bourbon királynak, IV. Henriknek, aki 1593-ban az apátsági templomban katolizált. A Bourbon királyok alatt a város tovább növekedett, XV. Lajos felújíttatta az apátsági épületeket, manufaktúrás ipart telepített a városban.

A Forradalom alatt a város nevét is elvették, s 1793 és 1803 között Franciade volt a neve. A forradalmi pusztítást az apátság sem kerülhette el: a berendezést összetörték, a királyszerkeket kirabolták és a királyok és királynék maradványait közös sírba vetették, az apátsági kincstár legnagyobb részét pedig, köztük a francia királyok koronázási jelvényeit is, összetörték és beolvasztották.

A város a 19. században iparosodott, s a nagyüzemek mellé munkáskolóniák települtek. A nyugat-európai iparválsága, majd átalakulása nehezen érintette a várost és lakosságát, s az elmúlt 20 évben a francia munkásosztálybéli lakosság jórészt bevándorlóokra cserélődött ki.

A Párizs melletti királyi Szent Dénes apátság építéstörténete

A 6. század eleje

Dénes párizsi legendás első püspöke volt, akit a római keresztény-üldözések idején, 250 körül a mai Montmartre dombon ('*a mártír hegye*') szenvedett mártírhalált. A legenda szerint lefejezése után felvette a saját fejét, és onnan egészen a mai Saint-Denisig gyalogolt, saját levágott fejével az ölében.

A Saint-Denis bazilika helyén már a 3. században keresztény temető volt, s ez lett Szent Dénes püspök és mártír, és társai, Rusztikus és Eleutheriusz sírhelye is. A mai bazilika altemploma alatti „régészeti kriptában” egy nagy gödör van, mely a feltételezések szerint Szent Dénes eredeti sírja. A mártírok sírja hamarosan zarándokhelyé vált, s fölé előbb kis templomot, majd 460-480 között egy kilenc méter széles és húsz méter hosszú bazilikát emeltek. Saint-Denis az 5. század végén, a frankok megérkezésekor divatos temetőhely lett.

A meroving bazilika

A meroving bazilika az eredeti templom kibővítése útján épült meg, legalább két szakaszban, s a végső állapotában közel 60 méter hosszú volt. Az első bővítés idején megépült részében találták meg 1959-ben [Arnegunde](#) frank királyné érintetlen sírját, a kőszarkofágban nagyszerű temetési tárgyakkal. A bazilikától északra elhelyezkedő nemesi temetőben (*nekropolisz*) több ezer sír lehetett, ezekből az ásatások során mintegy kétszázat találtak meg.

A temető szélén legalább három templom épült, a Szent Bertalan a Szent Péter és a Szent Pál templom, melyeket fedett folyosók kötöttek össze. A falakkal körülvett terület nemcsak temető volt, hanem a bazilika *asylum* jogára tekintettel, az üldözöttek menedéke is. A templomokat papok közössége szolgálta ki, amely Dagobert királytól (629-639) többféle kiváltságot kapott. A szerzetesek mindig [Dagobert királyt](#) tartották legnagyobb jótevőjüknek, s amikor Szent Dénest választották a királyság védőszentjének, a király saját aranymestere, [Eloy \(Szent Eligiusz\)](#), noyon-i püspök kapott megbízást a szent síremlékének elkészítésére. Dagobert döntése, hogy a bazilikába temetkezni adta meg Saint-Denisnek a királyi temetkezési hely (nekropolisz) státuszt. A bazilika szerzetesei a környező épületekben laktak.

A Saint-Denis politikai jelentősége tovább növekedett az az első karolingok idejéig. Martel Károly temetése 741-ben a királyi sírba tételek újabb sorát nyitotta meg, s 754-ben Kis Pipint, a frankok királyát a bazilikában koronázta meg II. István pápa.

A karoling-kor: a királyi apátság a 9. század elején

Az arisztokrata származású Fulrad (kb. 710-784) 749-50 táján lett Saint-Denis apátja, aki Kis Pipin frank király belső bizalmasa és udvari káplánja volt. Apáti működése idején épült meg, 769-775 között a Karoling apátsági templom, melynek oszlopos hajói kereszthajóra nyíltak, azt pedig félköríves apszis követte. Az épület nyugati végén hatalmas kapu-épület emelkedett, melyet Nagy Károly építtetett, feltehetően apja, Kis Pipin sírja fölé, akit a Karoling bazilika nyugati bejárata elé temettek el 768-ban.

A monostorban a kortárs leírások szerint dormitorium, refektórium, egy fűtött szoba (talán hőkamra), konyha, fürdő, pékség, pince és más helyek voltak találhatóak. A kolostor bejáratánál ispotály (*hospicium*) fogadta a szegényeket és betegeket. A bazilika melletti nekropolisz pedig az apátság temetkezési helye lett.

832-ben Hulduin apát kápolnát építtet a félköríves szentélyhez, s az apát kívánságára minden nap és minden éjjel nyolc szerzetes mondott misét.

A Karoling uralkodók fantasztikus kincsekkel látták el a templomot és a monostort. Kopasz Károly császár, Nagy Károly unokája vagyont érő arany oltártáblát adományozott a bazilika főoltárához.

Az apátság Suger apát építkezései nyomán

Az apátság hatalmas vagyona és biztos állandó jövedelmei új építkezéseket tett lehetővé. Az új apát, Suger (kb. 1081-1151, apát: 1122-től), aki elődeihez hasonlóan a király bizalmasa volt, két irányban is kibővítette az apátsági templomot. Nyugat felé, a Karoling-kori hajó elé hatalmas bejárati csarnok épült, két toronnyal, míg kelet felé, a kereszthajótól nyugatra, új körüljárós szentély épült, sugárirányú kápolnákkal. Az apát azt is tervezte, hogy a Karoling-kori főhajó mellé két-két mellékhajót építtet, de azokra az építkezésekre már nem került sor. Az apátsági templomban elkészült Szent Dénes, Szent Ruzstikus és Szent Eleutheriusz mártírok síremléke és oltára, valamint új főoltár, Szent Péter és Pál apostoloknak szentelve, valamint egy új kórusoltár, a Szentháromság tiszteletére.

Suger apát a monostor-épületeket is kibővítette új vendégházzal és a fényes kerengőre emelet, galériát húzott. A bazilikától északra, a temetőben ebben az időben két plébániatemplom épült, Szent Mihály és Keresztelő Szent János tiszteletére. Ugyanekkor az ágostonrendi kanonokok is kibővítették templomukat, a Szent Pál templomot.

Suger apát építkezéseinek jelentősége felmérhetetlen, de végül is egyszerűen megfogalmazható: akkor és ott, a 12. század második felében, megszületett a gótika. Hatalmas építkezéseiről maga számolt be, „*Liber de Rebus in Administratione sua Gestis, Libellus Alter de Consecratione Ecclesiae Sancti Dionysii*” című művében, melyet az 1940-es években Erwin Panofsky művészettörténész dolgozott fel egy kritikai kiadásban.

A gótikus apátság a 13-14. században

Suger apátsági temploma befejezetlen maradt, s a karoling-kori főhajó, akkoriban már négyszáz évesnél is régebbi, ugyancsak omladozni kezdett. Így az akkori apát, Eudes Clément du Mez hozzáfogott az újjáépítéshez. Lebontották a karoling-kori főhajót és a kereszthajót, valamint a Suger apát által emeltetett körüljárós szentély emeleti részeit, s egységes terv szerint, a korszak érett gótikus stílusában megépült a főhajó és a két mellékhajó, a kereszthajó, mindkét végén hatalmas rózsablakkal, valamint a körüljárós szentély emeleti ablaksora, s a teljes boltozat. A Suger-féle épületből a nyugati toronyok, meg a körüljárós szentély emelt alsó szintje maradt meg. Az északi toronyra magas gótikus toronysisak épült. A templommal egy időben a monostori épületek is újjáépültek, s az apátsági temetőben is új templomokat emeltek.

A 13. századi átépítés idején uralkodó IX. Lajos király, a későbbi Szent Lajos parancsára tizenhat új egészalakos síremlék készült, egy meroving, hét karoling és nyolc Capet-házbeli királynak és királynéknak, amelyet a főhajó és a kereszthajók találkozásánál, a szentély-négyzetben helyeztek el, szimbolikus csoportokba rendezve, ezzel is megjelenítve a dinasztikus folytonosságot. Ezek a síremlékek alakjai az ideális király és királyné portróját jelenítik meg, s nem az évszázadokkal korábban élt valós személyek valós arcvonásait. A IX. Lajos utáni királysírok azonban már mind portrészereken mutatják az uralkodót és hitvesét.

Az apátság a vallásháborúk idején, a 16. század végén

A Százéves háború idején, 1410-1436 között Saint-Denis városa folyamatos támadásokat szenvedett a burgundiaktól, az Armagnac-pártiaktól és az angoloktól. A város stratégiai ponton helyezkedett el, mivel az északról Párizsba vezető utakat ellenőrizte, az apátság, annak temploma, s főleg pedig kincstára – a középkori nyugat egyik leggazdagabb kincstára – a királyság életében elfoglalt stratégiai jelentősége mellett a rablóknak és fosztogatóknak is kedvelt célpontja volt. A háborús dúlás következtében a város lakossága a harmadára, tízezerről háromezerre csökkent. (A francia és a magyar városiasodás különbségét jól mutatja, hogy a középkori Magyarország legnagyobb városa a 15. század végén érte el a tízezres nagyságot, ami 50-100 évvel korábban egy aránylag kicsi, de fontos francia város mérete volt!)

A Valois-Angoulême ház a Capet ház egyik mellékágának volt a fiatalabb ága, mely I. Ferencsel lépett a francia trónra. A király 1529-ben Louis de Bourbon bíborost nevezte ki kommandáns apátnak, aki anélkül élvezte az apáti

jövedelmet, hogy maga szerzetes pap lett volna. Az új apát a királyi család tagja volt, s újabb építkezésekkel akarta növelni az apátság fényét, így 1530-ban új lakóépületek emelésébe fogtak. II. Henrik király özvegye, Medici Katalin 1572-ben pedig – itáliai reneszánsz stílusban – egy centrális alaprajzú mauzóleum építésére adott utasítást, amit a Valois dinasztia tagjainak szántak temetkezési helyül.

A vallásháború kora újabb pusztításokat okozott: 1567-ben hugenották foglalták el az apátságot, s a szerzetesek Párizsba menekültek. A protestáns eretnekek sok kárt okoztak a templomban és a környező épületekben. Az Ágoston-rendi kanonokok Szent Pál templomát lényegében elpusztították, s a környező többi templom – a Sainte-Geneviève, a Saint-Michel-du-Degré és a Saint-Barthélemy – is nagy károkat szenvedett. A legnagyobb károkat azonban maga az apátsági templom szenvedte: elpusztították a kórust, a szentélyrekesztvelet és a Szentháromság oltára együtt, a főoltárt és a szent mártírok oltárát is. A templom új berendezése – immár késő reneszánsz-korai barokk stílusban – 1610-re, Medici Mária királyné megkoronázására készült el. Az a berendezés már többé-kevésbé változatlanul fennmaradt a forradalomig.

A vallásháborúktól a forradalomig

A hugenották pusztításai után az apátsági templom újjáépítése 1610-ben, IV. Henrik feleségének, Medici Mária királynénak a koronázására készült el. Új főoltár épült és új oltára lett a szent mártíroknak is, de egyik sem az eredeti helyén, hanem az eredeti középkori elrendezéshez képest keletre. Az új elrendezést mutatja Dom Michel Félibien, „*Histoire de L'Abbaye Royale de Saint-Denis en France*” (A királyi Szent Dénes apátság története) című, 1705(?)ben megjelent könyvében található alaprajz. A könyv forrásértéke felbecsülhetetlen, hiszen a templomnak és kincstárának a forradalom előtti legteljesebb leltárát írta meg számunkra.

XIV. Lajos 1691-ben megszüntette a Szent Dénes apátja címet, s az apáti jövedelmeket a saint-cyr-i Maison Saint-Louis leánynevelő intézetnek adományozta, az apátság papjait pedig a párizsi püspököknek rendelték alá. Az apátságtól északra fekvő plébánia-templomok nagy része hívek híján romba dőlt, s lebontották őket. Hasonlóan járt a soha be nem fejezett Valois mauzóleum is, melyet 1719-be lebontottak, s a királyi síremléket a bazilikában helyezték el.

Szent Dénes királyi apátságának vége - a francia forradalom

A forradalom idején a templom kincstárát kirabolták, a templom berendezését elpusztították és Szent Dénes apátsága közel 1200 év után megszűnt egyházi intézményként létezni. A királyi sírokat 1793-ban pusztították el, s ebben az évben a város nevét is Saint-Denis helyett Franciade-ra változtatták.

A forradalom után ....

Napóleon visszaadta a templomot az egyháznak, s a császári dinasztia sírboltját tervezte ott kialakítani. A használaton kívül álló monostor-épületekbe 1806-ban a „*Maison d'éducation de la Légion d'honneur*” költözött.

A forradalom alatt súlyosan megrongált templom helyreállítására 1846-ban, Eugène Viollet-le-Duc (1814-1879) kapott megbízást, aki egyben a vezelay-i apátság, a párizsi Notre Dame, Amiens és Reims restauráló [építésze](#) volt. Építészeti munkái mellett két analitikus szótárt is készített, egyet az építészetről, egyet pedig a középkori bútorkról. A restaurációs munka alapvetően sikeres volt, de a templom 86 méter magas északi tornyát vissza kellett bontani, annyira megrongálódott.

Szent Dénes egykori királyi apátsága ma nemzeti emlékmű, s a Világörökség része, amely nemcsak az emberi alkotásnak, hanem legalább annyira a pusztításnak és az értelmetlen rongálásnak is az emlékműve.

(A szöveg a <http://www.saint-denis.culture.fr/en/index.html> honlapon található angol eredeti felhasználásával készült.)

*

A királysírok elpusztítása

Az emberiség történelme a kezdetektől fogva az esztelen pusztítás történelme, de a „haladás” nevében igazolt gyilkosság és rombolás a francia forradalom öröksége.

A francia forradalmi nemzetgyűlés, a Konvent 1793. július 31-i ülésén határozatot hozott arról, hogy a Párizs melletti Saint-Denis bencés apátságban levő királysírokat, mint a feudalizmus és az elnyomás szimbólumait, el kell pusztítani. A múlt eltörlésének e halálos táncát a Konvent megbízásából egy kiugrott bencés szerzetes, Dom Poirier vezényelte. Először a halottakat exhumálták, majd a holttesteket mésszel leöntött közös sírokba dobálták. Megkezdték a síremlékek elpusztítását is, bár azok jó részét sikerült azon a címen megmenteni, hogy mégiscsak nemzeti emlékműalkotások.

A francia monarchia már akkor is jóval több, mint ezer éves volt, így a múlt eltörléséhez az első királyi temetés után jó 1100 évvel fogtak hozzá. A szervezett halottgyalázás első áldozatai között volt - még augusztusban - Kis Pipin, Nagy Károly apja, és egy pár 13-14. századi király és királyné. A „nagyüzemi” méretű pusztítás október 12-25. között zajlott le, kezdve a Bourbon királyokkal, s szisztematikusan végezve mindenkivel. A gótikus művészet atyját, Suger apátot, október 22-én vetették ki sírjából.

A javaslat elterjesztje egy nagyszájú fiatalember, [Bertrand Barère de Vieuzac](#), Hautes-Pyrénées megye konventbeli képviselője s a Közüdvi Bizottság (*Comité de salut public* - amit tévesen „közjóléti” bizottságnak is fordítanak) tagja volt. Javaslata konzekvens folytatása volt addigi működésének. Volt a királyt elítélő ülések elnöke és a király kihallgatója, aki a Hegypárt többi tagjával együtt a király haladéktalan és fellebbezés lehetősége nélküli kivégzésére szavazott. Beszédét azzal zárta, hogy „a szabadság fája csak akkor virul, ha a tirannusok vérével öntözik”.

Barère dél-franciaországi nemesi családból származott, apja és maga ügyvéd, a bátyja pap. Forradalmi hevületében nemcsak a terror egyik fő mozgatója, hanem a katolikus államvallás helyébe tervezett haza-vallás ('la religion de la patrie') egyik kidolgozója volt. Egyik hittétele szerint, „életem első éveiben a nevelést a Köztársaság a szüleimre bízta, de mihelyt az intelligenciád elég fejlett, büszkén követeli jogait feletted. A köztársaságért születted, s nem a családok büszkeségére vagy zsarnokságának elviselésére”.

Az elvű fiatalember hamarosan Robespierre ellen fordult, s így a terror bukását rövid börtönbüntetéssel megúsztta, majd szökése után, már a Direktórium idején újra képviselő, az 500-ak tanácsának tagjává választották. Később Napóleon titkosügynökéként leveleket hozott és vitt, majd hol börtönbe, hol emigrációba vonult. Bár a király halálára szavazott, a restauráció utáni megtorlást is megúsztta, s két királyt is szolgálva, 1841-ben, szülővárosában halt meg. A forradalom idején Edmund Burke „a guillotine Anakreonjának” nevezte, Desmoulin csak egyszeren a „háromarcú Janusnak”.

Ma már alig tudja valaki, ki volt ez az ember, pedig ifjú éveinek vérszomjas retorikája és cselekedetei, a múlttal való leszámolás követelése egy, a mai napig divatos értelmiségi attitűd elképei. A francia forradalom elkészítői és ideológusai vetették el a Lenin és Sztálin, Mao és Pol Pot összes borzalmas cselekedetének sárkányfogait.

Az emberiség történelme a kezdetektől fogva az emberek és javak esztelen pusztításának történelme, de a „haladás” nevében igazolt [gyilkosság és rombolás](#) a francia forradalom öröksége.

(A cikk eredetileg: "A múltat végképp eltörleni - a francia forradalom 220. évfordulójára" címmel jelent meg a *Konzervatórium* c. honlapon. A cikket most a szerző személyes engedélyével közöljük a portálunkon.)

Írta: **Antall György**

Regnum! www.regnumportal.hu - A Flag Polgári Műhely partnere

Ajánló

